

cutē externa faciei apparere minimas papulas inflammatorias, quæ racematim coherentes maculas rubras faciunt: postea truncus corporis atque artus rubere incipiunt, late diffusis maculis. Tandem octavo vel nono die iterum disparat omnis illa rubedo, & rupta cuticula corporis superficies tota alba apparet, ac si farina respersa foret, & squammularum forma decidit Epidermis. Unde apparet, morbillos ad Erysipelas proxime accedere, cum integumenta corporis externa, vel & membranaceas partes internas quandoque, tantum occupent; illoque nunquam sequatur suppuratio, sed Epidermidis desquamatione secedant.

Variolæ. Sunt veræ pustulæ inflammatoriæ, non Erysipelatosæ, uti in morbillis, sed in suppurationem benignam, si mites fuerint & bonæ indolis, abeunt; vel in Gangrænam, si pessimæ. Externam corporis superficiem non tantum, sed & os internum, fauces, ventriculum, viscera occupare ob-

§. 417. **N**EC difficulter hinc scitur eventus suppuratiōnis internæ, ad quam artificis manū accessus non datur, magna quippe & multa mala (406. 413.) & collectiōnes puris in cava corporis.

Ex omnibus jam illis, quæ hætenus de abscessibus & fistulis dicta sunt, patet facile, quanta sæpe sit difficultas curæ in suppurationibus internis, quas nec oculis lustrare, nec manibus attingere possumus. Indicationes enim curatoria §. 402. recensitæ æque in suppurationibus internis, quam externis, locum habent: sed sæpe impossibile, vel saltem admodum difficile est, illa facere, quæ indicationes jubent. Nam nec crudis maturatio in costum, nec vicinorum emolliō per mollissima fomenta & cataplasmata poterit accelerari, si manibus negetur accessus. Omnino impossibile plerumque est, ad exteriora docere in his casibus materiam suppuratam, & puri cocto lanceola Chirurgica exitum conciliare: quod ergo mora & stagnatione corruptum & attenuatum rodet vicinas partes; vel resorptum bi-

§. 418. **S**I tum necessitas partis affectæ ad vitam, sanitatemve scitur, facile prævidentur futura, & curationis difficultas.

Si cognitum fuerit, quænam partes corporis internæ per suppurationem læsæ fuerint, determinari poterit ex Physiologicis, quænam mala expectanda sint, simulque major minorve curæ difficultas evidenter apparebunt. Sic v. g. si hepar suppuratum fuerit, magnum merito periculum imminere creditur: Visceris enim hujus ad vitam sanam integritas omnino requiritur; cum bilis coactio, ad Chylopoiesin adeo necessaria, ab hepate imprimis pendeat. Icterus ergo, cachexia, hydrops, & pluri- ma alia mala inde metuenda sunt. Præterea friabilis hujus visceris substantia, a pure diu retento & acriori reddito, tota corrumpi poterit; unde tabes hepatica, & alvi fluxus colliquativus putridissimus, cito necans. Si vero ruptum tale apostema in cavum abdominis contentum pus effuderit, ascites purulenta cum certa fere semper perniciæ sequetur. Apertum enim tunc in hepate ulcus quotidie novum pus generabit; viscera omnia abdominalia in hoc pure macerabuntur, & corrumpentur brevi. Si autem bona fortuna pus in hepatis abscessu la-

servatæ fuerunt, uti postea latius dicitur, quando peculiari Capitulo de his agetur. Sufficit hic notasse, quod inflammationis veræ omnia phænomena, & exitus in abscessum vel gangrænam hic observentur, & generales regulæ, quæ in cura inflammationis & abscessus explicatæ fuerunt, & sequenti Capitulo de Gangræna adhuc dicentur, in variolis pariter locum habeant.

Macula rubra. Hoc nomine vocantur omnes cutanæ illæ efflorescentiæ, sive exanthemata, dictæ, quæ aliquando post morbum prægressum, quandoque & sine ulla alia læsione functionum sensibili observantur; neque tamen ad modo recensita in hac paragrapho mala referri possunt. De his postea inter Febrim symptomata §. 723. & sequentibus peculiari Capitulo dicitur; tuncque patebit, illarum quoque cognitionem & curam ex historia inflammationis deduci posse.

bulis venis purulenta cacochymia totum sanguinem inficiet: unde omnia illa mala fient, quæ §. 406. recensita fuerunt. Sed pus sic in interioribus corporis partibus latens in abscessu clauso, auctum quotidie, nisi resorptum fuerit venis, pondere suo & mole novas sibi vias inveniet, & sinus latentissimos fistulasque intricatissimas facere poterit; donec tandem ruptis vel erosis membranis in cava corporis majora effundatur, sicut in pectoris cavo Empyema, in abdomine vero purulentum dictum Ascites efficiet. Dumque pus, mora & calore corporis quotidie magis magisque a blanda sua indole degenerans, viscera alluit, post summas miseras toleratas, tandem tabefactis visceribus lentus marasmus sequitur.

tens per abdominis integumenta viam sibi fecerit versus exteriora, anceps adhuc erit eventus. Cum enim purum & album pus effluit, evadere poterit talis æger; sed si amurcæ speciem habeat, peribit certo; uti monuit Hippocrates (5). Dubia ergo tantum spes in tali casu superest, neque tamen certa omnino desperatio. Si autem inflammatio nata in molli encephali substantia in suppurationem abiverit, nec exitus patebit puri hic collecto; nec evitari sæpe poterit tenerrimorum staminum, a quibus tota vita & humanitas pendent, per suppurationem destructio: unde satis patet, nihil fere spei superesse. Rara quidem in vulnerum Capitis historia exempla docuerunt, per nares aurese aliquando, nondum hætenus bene cognitæ per Anatomæ viis, pus, ichorem, sanguinem exivisse de calvaria cavo, & evasisse homines in desperatissimis etiam casibus: tamen forte ne centesimus sic evadit. Si jam vitalia in thoracis cavo recondita viscera, cor, & pulmones, abscessus occupaverit, satis patet, quanta metuenda sint mala.

(5) In Coadis Prænotæ num. 457. & Aphor. 45. Sect. 7.

§. 419. **S**I inflammationi (371. 372.) Gangræna (388.) succedit, alia curatio requiritur: vocatur autem Gangræna ea partis mollis affectio, quæ, abolito influxu vitalis humoris in arterias, effluxu per venas, in mortem tendit; sed Sphacelus ea, quæ jam in tota parte omnem vitalem actionem perfecta morte destruit, superstitē vita in reliquis.

Patuit in historia inflammationis, illam habere varios exitus, resolutionem nempe benignam, suppurationem, gangrænam & scirrhum. De resolutione inflammationis, uti & de suppuratione, dictum fuit: sequitur nunc ordine, ut agamus de Gangræna, & qui illam sæpe sequitur, Sphacelo.

Gangræna definitionem satis accuratam dedit Galenus (1): dicens: *Gangrenas autem vocant mortificationes ob magnitudinem inflammationis, non quidem factas, sed quæ fiunt*: vel uti satis eleganter exprimit per paraphrasin versio hujus loci: *quum pars corporis aliqua ob inflammationis magnitudinem nondum emortua est, sed adhuc emoritur*. Eandem definitionem ex Galeno, ut solet, habet Ægineta (2), qui tamen præmittit, quod inflammatio nec resoluta (διὰ σφοδρίαν), nec in pus convessa, ut plurimum in gangrænam vel sphacelum transeat. Designat ergo Gangræna partis corporis incipientem mortem. Dum jam perfecta gangræna adest, facile distinguitur ab inflammatione per illa signa, quæ §. 427. enumerabuntur: ubi autem validissima inflammatio jamjam in gangrænam mutabitur, vel & gangræna ex inflammatione nasci incipit, aliqua ambiguitas esse poterit ex hac definitione. In illo enim limite quasi medio & valida inflammatio partis mollis in mortem tendit, & incipiens gangræna nondum totam vitam abolebit. Pulcherrime hoc alio loco (3) monuit Galenus. Postquam enim dixerat, gangrænam medium affectum esse inter sphacelum, & magnam inflammationem, quodque tanto gravior esset inflammatio, quanto levior sphacelo, addit sequentia: *Abutimur autem interdum vicinorum affectuum nominibus ad eos significandos, qui ad hos quidem accedunt, neque tamen ex toto ipsorum speciem & naturam habent. Sic igitur & maximam inflammationem, quando non amplius suum colorem servat, nec dolorem, interdum gangrænam nominamus, quævis nondum exacte gangræna sit, futura tamen paulo post, si negligatur*.

Videtur Celsus & canceri & gangræna nomen adhibuisse, ut hunc affectum significaret. Dicit enim (4): *Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æstus immodicos, vel ob nimia frigora, vel quia nimis vulnus adstrictum est, vel quia corpus senile, aut mali habitus est, cancer occupat*. Deinde talem canceri descriptionem exhibet, quæ gangræna & sphacelo satis convenit (cancer enim a carcinomate Celsus omnino distinxit) tandemque hæc subjungit. *Modo oritur ea, quam Greci καρκίνον appellant. Priora (cancer nempe) in qualibet parte corporis fiunt: hæc (gangræna) in prominentibus membris, id est inter unguis & alas, vel inguina, fereque in senibus, vel in his quorum corpus mali habitus est*. Pergit postea graphice describere illa omnia, quæ gangræna proserpent, & in sphacelum tandem terminata, accidunt. Unde videretur ex modo allegatis concludi posse, quod Celsus in extremis corporis gangrænam, in reliquis vero partibus cancerum

Tom. II.

(1) Method. Med. ad Glaucon. Lib. II. cap. 11. Charter. Tom. X. pag. 388.
 (2) Lib. IV. cap. 19. pag. 64. (3) Comment. IV. in Hipp. de Artic. Chart. Tom. XII. pag. 417.
 (4) Lib. V. cap. 29. num. 31. pag. 300. 301. (*) Ibid. num. 34. pag. 304.

vocaverit idem malum. In eodem tamen Capitulo (x) curam gangræna describens monet sequentia: *solent vero nonnunquam nihil omnia auxilia proficere, ac nihilominus serpere sub his cancer. Inter quæ miserum, sed unicum, auxilium est, ut cætera pars corporis intacta sit, membrum, quod paulatim emoritur, abscondere*. Satis autem patet, quod hic de extirpatione partium extremarum, sphacelo corruptarum, agat, & tamen hunc affectum cancerum nominet Celsus.

Gangræna vero inflammationem sequitur, quando tam valida est obstructio, ut nullo modo resolvi possit, illaque in omnibus loci affecti vas addit; vel, licet quædam vasa libera fuerint in initio mali, illa a vicinis obstructis & tumentibus sic comprimantur, ut brevi tollatur omnis transitus humorum per arterias; adeoque & nihil redire poterit per venas, arteriis obstructis continuatas. Idem malum fiet, si motus circulatorii impetu & velocitate, vel acrimonia humorum circulantium, aut utriusque his causis simul conspirantibus, subito rumpantur vascula in loco inflammato, & effusi humores putrescant (vide §. 388.) Utroque in casu impediatur liquidorum arteriosorum influxus in partem, & eorundem per venas reditus, uti facile patet: tota ergo pars sic affecta nullum amplius vitale commercium cum reliquo corpore habet; adeoque spontanea mutatione, omnibus animalium partibus communi, in putredinem tendit. Requiritur ergo longe alia curatio, quam in suppuratione; in qua blanda quidem separatio fit finium vasculorum obstructorum una cum immeabili materia obstructe, & aliqua simul degeneratio liquidorum obtinet, sed talis, quæ vincente natura fit; cum putredo devictam naturam ostendat, uti optime Galenus notaverat (vide loca allegata in Commentariis §. 387.) si enim calor innatus a propria temperie plurimum recesserit, tunc sanguinem putrescere, ut in cadavere, dicit: ubi vero ille calor adhuc aliquam vim retinet, tunc mixta quædam mutatio fit, partim ab ea, quæ præter naturam, partim vero ab illa, quæ secundum naturam causa est. Illa vero causa, quæ præter naturam est, putrefacit; ea, quæ secundum naturam est, concoquit. In suppuratione ergo coctio est a superstitē vita in parte, quæ secundum naturam causa est; in gangræna vero sola putrefactio, quæ præter naturam est, agit.

Quandiu vero partes molles solæ sic moriuntur, vel mortuæ sunt, gangræna vocatur; quæ præcipue in panniculo adiposo, uti sequenti paragrapho dicitur, hæret: ubi vero musculi, tendines, ligamenta, periosteum, ossa ipsa, perfecta mortificatione afficiuntur, tunc vocatur sphacelus. Quia autem in cadavere omnis vitalis actio perit æque in toto, quam in singulis partibus; ideo definitioni additur, quod sphacelus supponat quidem perfectam mortem in parte affecta, superstitem tamen vitam in reliquis. Sed quoniam in gangræna, a partibus ambientibus & suppositis adhuc vivis, plerumque

E

que calor manet; & validissimam inflammationem, quæ partes affectas urit, plerumque sequi solet; imo aliquando, uti paulo ante dictum fuit, validissima inflammatio gangræna vocetur, quando jamjam in hanc abit; ideo Chirurgis nostratibus solemne est, gangrænam vocare ignem calidum (*heet vuur*); sphacelum autem, in quo omnis actio vitalis cessat, dixerunt ignem frigidum (*Koud vuur*); quia pars sic affecta brevi ad frigus aeris ambientis deducitur: calorem enim excitans causa, motus nempe humorum per vasa, in parte sphacelata omnino deficit.

Sphaceli autem vocabulum non semper perfectam partis affectæ mortem significasse videtur apud Veteres Medicos. Sic v. g. Hippocrates (y) ipsius encephali sphacelum describit, neque tamen absolute lethalem hunc morbum pronuntiavit; sed tantum dixit, paucos ex hoc morbo evadere; imo sequenti

§. 420. **G**Angræna ergo ut plurimum panniculum adiposum, Sphacelus cuncta ad ossa usque inscit; illa præcedit, hic ut plurimum sequitur; nisi ab ossis corruptione, medullæ, vel periostei originem duxerit: unde & apparet singularis gangrænae species, quæ sine febre, inflammatione, aut jactura caloris nativi, fit in partibus sub contusa medulla dorsi positis (326.)

Demonstratum fuit in Commentariis §. 374. inflammationem nullibi frequentius locum habere, quam in panniculo adiposo: cum autem gangræna fere semper inflammationem validissimam sequatur, patet evidenter, quod & hæc eundem locum occupet. Hoc autem quam maxime notandum est, quia aliquando Chirurghi sphacelum adesse credunt, ubi sola gangræna adest; dum v. g. in dorso manus, ubi vix ulla pinguedo adest, nascitur phlegmone, sæpe membrana cellulosa incredibiliter intumescit: si tunc post talem phlegmonem sequatur gangræna, & ad tantam crassitiam mortua pars invenitur, sphacelo omnia corrupta esse putant; cum tamen sub tumente membrana cellulosa vivi & integri tendines musculique sepulti hæreant; uti postea, separationis corruptis partibus, apparet. Si autem in tam macilentâ parte tantus tumor nasci possit ab inflammatione, quid fiet in natibus, femoribus, cruribus, brachiis &c. ubi insignis adeo copia pinguedinis naturaliter observatur, maximis musculis accumbens, ut lubrico pingui oleo illorum motus faciliores reddat.

Quamvis ergo enormis sæpe crassities gangræna corrupta sit; quotidianæ fere Chirurgicæ observationes docent, totum illum tumorem tantum in panniculo adiposo hære, qui tunc, separatione facta a partibus suppositis vivis, ingentibus frustis edicitur: sicque aliquando servantur partes corporis, dum sola extirpatio superesse videretur. Sphacelus autem non tantum adiposum panniculum; sed & musculos, tendines, ligamenta, periosteum, ossa ipsa, perfecta morte destruit.

Si jam consideretur, tumorem tam immaniter

§. 421. **E**Rgo Gangrænae & Sphaceli causa eadem, sed vi, duratione, loco, diversa.

Quando vasa corporis nostri sic mutata sunt, ut sanguinem, aliove per illa in sanitate fluentes humores, transmittere nequeant, neque debitas inde secreciones facere, & dein venis tradere, mors est.

Capitulo curam hujus mali descripsit. Facile autem patet, sphacelum proprie dictum in hac parte omnino lethalem esse debere, & quidem quam citissime, si hoc nomine absoluta mortificatio tam nobilis visceris intelligeretur. Galenus (z) autem Archigenis, Veteris Medici, locum quemdam considerans, in quo vocabulum *gangræna* occurrebatur, notavit, ambiguum quam maxime esse hujus vocis significationem; cum quidam sic vocarent dolorem vehementem; alii inflammationis talem excessum, quo in parte affecta corruptionis periculum nasceretur; alii ipsam corruptionem &c. Plura alia loca apud Hippocratem & Galenum habentur, quæ varium hujus-vocis usum demonstrant; quæque apud *Gorræum* & *Foesium* in Hippocratis OEconomia recensentur. Unum alterumve talem textum adduxisse hic suffecerit.

panniculum adiposum, cute integra sæpe coercitum, comprimere omnia subiecta; patebit facile, posse ab hac causa sola deleri omnem vitalem influxum & effluxum humorum in partibus suppositis. Accedit, quod putredo, Gangrænam natam sequens, contigua omnia sua labe inficere possit; adeoque gangræna sphacelum plerumque solet præcedere. Sunt tamen quidam casus, ubi sphacelus sine gangræna prægressa oritur; uti v. g. si ingenti contusione in parte quadam corporis omnia ad os usque simul & semel destruantur: vel etiam, si quacumque de causa ossa ipsa, vel contenta his medulla, aut periosteum vasa ad ossa deferens & redeuntia inde excipiens, sic afficiatur, ut vitalis humorum motus per arterias & venas tollatur omnino in his partibus. Lues Venerea & spina ventosa sæpe observata fuerunt ossa sic corruptis, licet partes incumbentes adhuc forent; tuncque malum sic a suppositis partibus ascendendo corrumpit omnia; cum in gangræna prius afficiantur incumbentia, & dein suffocentur omnia, quæ his supponuntur.

Quare autem gangræna sequatur, dum valida contusione, vulnere, aut alia quacumque de causa medulla dorsi sic læsa fuit, ut liquidi nervosi influxus in partes, læsionis loco suppositas, omnino impediat, demonstratum fuit in Commentariis §. 162. ubi simul dictum fuit, nervorum majorum destructionem similia mala producere. Cum autem reliquæ gangrænae validas febres, vel inflammationes soleant sequi semper; vel a mero caloris nativi defectu in summo senio nascantur; hæc species, sine his prægressis orta, lente quidem, sed indomabili pernicie omnia depascitur.

Quod ubi in panniculo & cute tantum obtinet, gangræna vocatur; si autem omnis actio vitalis in tota parte quadam corporis destructa fuerit, tunc sphacelus est. Causa ergo & gangrænae & sphaceli eadem

(y) De Morbis Lib. I. cap. 7. Charter. Tom. VII. pag. 358.
(z) Lib. II. de locis affectis cap. 8. ibid. pag. 409.

eadem erit: nempe omnis illa, quæ influxum, effluxum, secretionem, excretionem humorum in parte quadam corporis tollit.

Major autem debet esse vis causa, quæ sphacelum producat, cum solidiores longe partes per illam corrumpantur: muscoli nempe, tendines, ossa ipsa: gangræna autem tantum tenerum panniculum adiposum, plerumque & cutim, perfecta morte destruat.

Sed & eadem causa, quæ gangrænam produxit, pergens agere sphacelum facere poterit. Si enim v.

§. 422. **I**deo r. omnia, quæ inflammationem faciunt (375. 376. 377. 378. 379.), si liquida stagnent, & nisus in ea vivi sanguinis magnus: eo pertinent a. ligatura venarum. b. compressio earum ab causa quacumque, ut tumore, &c. c. frigus ingens. d. prohibita perspiratio in phlegmone per adstringentia, emplastica, frigida, repercussiva, stupescientia, maxime si interna acria, vel acria simul externis applicatis permixta. e. inflammatio interna, externa. f. vulnerata, contusa, luxata, fracta, maxime si arcte constricta. g. oleosa acria sanis applicata, vel ægris. h. decubitus. i. herniæ suffocatae, & clausæ.

Hac paragrapho & sequentibus agitur de causis illis, quæ gangrænam & sphacelum facere poterunt. Primo loco recensentur omnes illæ causæ, quæ inflammationem producant, quæque numeris hic citatis enumeratæ fuerunt. Omnis enim inflammatio supponit obstaculum in angustis arteriosis, per quod liber transitus liquidi transmittendi impeditur; adeoque, si hoc in omnibus vasis partis cujusdam corporis fieret, sphacelus esset, impedito omni vitali motu humorum per partem sic affectam. Si jam simul consideretur, ex definitione inflammationis §. 371. non tantum hic adesse stationem liquidi immobilis, verum etiam validum impetum sanguinis a tergo urgentis agere in loca hæc obstructa, patebit, posse sæpe subito rumpi vascula, liquida effundi, putrescere &c. adeoque & gangrænam nasci, uti demonstratum fuit in Commentar. §. 388. Quia autem arteria suos humores tradere debent venis, quæ eosdem reducant ad cor; ex quo iterum pelli debent per arterias, ut maneat debita sanguinis circumfusio per totum corpus omnesque ejus partes; ideoque omnes illæ causæ, quæ impediunt, quo minus arteria libere se possint in venas evacuare, poterunt suffocare vitalem motum fluidorum in parte, adeoque gangrænam & sphacelum producere. Demonstratum autem fuit in Commentariis §. 119. obstructionem in venis locum habere non posse, nisi ab externa compressione earundem: adeoque huc pertinent

a. *Ligatura venarum*. Solebat hæc occasione Celeberrimus horum Aphorismorum Auctor Auditoribus suis sequentem casum enarrare: Nobilis juvenis, Academiae Ultrajectinæ civis, hilari exceptus convivio domum redierat bene potus. Auræ captandæ gratiâ aperta fenestra pronus incubuit, cubitis inixus, sicque tota nocte mansit vino somnoque sepultus. Sequenti mane expergesfactus, dum corpus movere volebat, concidit, credens se pedibus carere. Tristi enim infortunio subligacula arcte adstricta sic compresserant venas, ut nihil per illas redire potuerit, dum interim, per arterias, aucto per ebrietatem impetu, sanguis pelleretur; unde tumor partium, & ab hoc tumore major adhuc adstrictio subligaculorum facta fuerat. Suffocato hinc omni vitali humorum motu, Gangræna utrumque crus occupaverat, quæ cito ascendens ad femur utrumque lethalis fuit.

g. ab externa compressione vitalis influxus, & effluxus humorum in cute & panniculo adiposo integre sublatus fuerit, patet facile, nisi causa comprimens removeri possit, omnia supposita ad os usque suffocari debere, adeoque ab ejusdem causæ majori duratione sphacelum nasci.

Locus autem gangrænae, uti dictum fuit, est in panniculo adiposo; sphacelus autem occupat omnia: unde iterum nova distinctio gangrænae & sphaceli oritur.

b. *Compressio* &c. Uti jam ligaturæ, sic & aliæ quævis causæ comprimentes venas possunt gangrænam facere eadem ratione. Observationes Medicæ & Chirurgicæ docuerunt, insanabiles Gangrænas & sphacelos originem suam debuisse latentibus in corpore tumoribus, qui nulla arte tolli poterant, & difficillime cognosci. Sic *Hildanus* (a) mirabilem talem casum se vidisse affirmat. Homo integræ ætatis, optimæque temperiei, insolitum frigus, gravitatem & stuporem in utroque crure sentire incipit, sine ulla causa cognita prægressa: auctis sensim his malis Gangræna sequitur, & post illam sphacelus ad genua ascendens, & mors. In cadavere invenitur tumor scirrhusosus venam cavam descendentem comprimens circa illum locum, ubi in binas iliacas finditur. Additque fide dignissimus auctor, quod plura similia exempla, brevitati studens, omiserit. Non minus mirabilem casum mihi videre contigit in viro illo, cujus mentionem feci in Commentariis §. 413. Binis enim ante mortem septimanis crus sinistrum dolere incipiebat, tumere; tandemque totum œdematosum fieri, tumore jam ultra genua ascendente; cumque simul extremus pes frigeret inciperet, apicisque digitorum pedis jam sublivescerent, gangrænam brevi secuturam timui: adeoque fomentis antisepticis totam partem noctes diesque involvi curavi. Credebat autem mecum peritissimus Chirurgus, qui ægro huic aderat, latentem puris collectionem iliacam venam aut cruralem compressisse, adeoque immedicabile malum fore, nisi causa comprimens tolli posset. Scrupuloso tamen examine non potuimus detegere locum, ubi hæreret causa mali: unde in solo antisepticorum usu pergendum esse conclusimus. Sequenti die mirabamur, crus multum detumuisse, magisque calere: narrabatque æger, & qui illi adfuerant, quod plurimos flatus summo cum impetu & maxime sonoros ano explosisset. Perrexit omni hora minui affectu cruris tumor, & bidui spatio, lembus frictionibus simul adhibitis, totus evanuit. In cadavere, ut dictum fuit, nihil puris in cavis corporis majoribus inventum fuit: sed in abdomine inveni intestinum colon, non subjacens ventriculo, (uti solet), sed illi incumbens, flatibus distentum: illa autem ejus pars, quæ in latere sinistro a liene descendendo pone intestina tenuia locatur, sic contracta erat, ut pollicis vix æquaret crassitiam, simul

(a) De Gangræna & Sphacelo cap. 4. pag. 775.

mal ac vero sub intestinis tenuibus emergebat illud intestinum, iterum inflatum apparebat. Unde admodum verosimile videtur, colon illo loco itacæ venæ incumbens, flatibus distentissimum, illam compressisse; unde tumor cruris ejusdem lateris secutus fuit, qui flatibus hic explosis iterum evanuit. Nisi hæc certe in cadavere vidissem, fateor, quod vix unquam credidissem, a flatibus sic comprimi posse ingentem talem venam, ut gangrænæ inde periculum immineret.

7. *Frigus ingens.* Dicitur fuit in Commentariis §. 117. moleculas sanguinis frigore sic adunari, ut immeabiles fiant; adeoque obstructions faciant. Si jam ingens frigus in partem quandam corporis egit tam valide, ut liquida congelaverit, quæ per vasa fluere debent, patet facile, omnem vitalem influxum & effluxum humorum in tali parte tolli penitus; adeoque veram Gangrænâ adesse; imo & sphacelum, si vis frigoris ad ossa usque penetraverit. Verum quidem est, & sanguinem ejusque serum majorem requirere frigoris gradum, antequam congelentur, quam aqua; & calorem corporis in homine sano ingenti etiam frigori resistere posse; si simul valide corpus moveat: tristitia tamen exempla, & quotidiana in Borealibus regionibus, docuerunt, extrema corporis a summo frigore subitissime sæpe sic siderari posse, ut vero sphacelo corrupta decidant. Unde summi frigoris effectus satis conveniunt ignis vivi actioni in partes nostri corporis; sit nempe subitissima destructio earundem. Quod pulcherrime habetur apud *Virgilium* (b), qui & frigoris & caloris effectus conjungit, dicens:

*Ne tenues pluvie, rapidive potentia solis
Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus adurat.*

Gangrænâ tamen & sphacelus, ab acerrimo frigore orta, signa habent distincta, quibus differunt a reliquis gangrænâ: uti dicitur §. 427. nu. 6. atque etiam diversam curam requirunt: de qua §. 454. & sequentibus agitur. Omnium autem citissime gangrænâ nascitur a frigore, si satis magno calori succedat. Dum profundum puteum mundare vellet famulus, Julio mense, summum frigus percepit, simulque dolorem atrocissimum in magno pedis sinistri digito, qui paulo post malleolos ascendebat: tota pars hæc vero sphacelo erat corrupta, & post horæ spatium jam ultra cruris medietatem ascendebat, & procul dubio brevi sustulisset hominem de medio, nisi subito extirpatione facta fuisset (c).

8. *Prohibita perspiratio &c.* Quantum noceat prohibita perspiratio inflammationi, & quomodo, pinguis applicatis cuti externæ, pessima aliquando nascantur inflammationes, imprimis si acria pinguis mista fuerint, dicitur fuit in Commentariis §. 376. De adstringentibus autem, frigidis, emplasticis &c. probatum fuit in Commentariis §. 390. quod omnia hæc mutationem inflammationis in gangrænâ cito promoveant. Phlegmone enim proprie dicta tantum in majorum vasorum angustiis hæret, quæ vel naturaliter, vel dilatata saltem, sanguinem rubrum capere possunt; unde, licet humorum motus per vasa majora impeditus fuerit, per minora tamen poterit manere libera circulatio: sed

Gangrænâ tunc tantum adest, quando vitalis influxus & effluxus humorum in omnibus vasorum feriebatur suffocatur in loco quodam corporis: Adeoque omnia illa, quæ in parte inflammata perspirationem prohibent, gangrænâ faciunt, quia liquidorum motum per minima vascula tollunt, majoribus vasibus per inflammationem jam impervius factis. Observationes Medicæ docuerunt, infelicissimo cum successu similia locis, Phlegmone obsessis, sæpe applicari. Puella laborabat ardentissima febre continua, fervido sub caniculæ ardore, & die critico sudore & calore summo æstuans, haustæ de puteo gelidissimæ aquæ manus immergit: mox dolor & tumor manus occupavit, quo usque aquæ immerse fuerant, & paulatim harum partium livor sequebatur. Profundis scarificationibus, aliisque remediis adhibitis, *Hildanus* fervavit miseram, sic tamen ut dextræ manus digitorum extremæ phalangæ caderent sideratæ omnino (d). Similes casus & in *Miscellaneis curiosis* (e) habentur, qui hoc confirmant.

Omnium vero frequentissime Gangrænâ nascitur, si loco inflammato applicentur talia, quæ acri suo stimulo motum augent in parte affecta; uti etiam, si iisdem interne exhibitis acceleretur motus circulatorius. Demonstratum enim fuit in Commentariis §. 388. humorum acrimoniam & validum motum mutare inflammationem in gangrænâ. Inde toties funestus eventus fuit in morbis inflammatoriis, dum Chemicæ sales suos volatiles oleosos & similia acerrima tam audacter propinarent, tanquam summa resolventia; imo & Chirurgi spiritum salis ammoniaci, alcohol &c. applicarent locis inflammatis.

9. *Inflammatio interna, externa.* Quomodo Phlegmone in Gangrænâ transeat, dicitur fuit §. 388. sed ibi tantum de tali malo agebatur, quod externas partes occuparet, & varia phænomenorum mutatione sensibili inflammationis transitum in gangrænâ demonstraret. Interim tamen certissimum est, veram Phlegmonem, & omnes ejus exitus in suppurationem, Gangrænâ, scirrhum, in internis corporis partibus æque locum habere posse; uti postea patebit, quando de morbis acutis inflammatoriis agitur. Idem etiam demonstratum fuit in Commentariis §. 374. & 379.

10. *Vulnerata, contusa &c.* De his omnibus in propriis Capitulis dicitur fuit. Quam frequenter autem a nimis valida adstrictione fasciarum Gangrænâ oriatur, dicitur fuit in Commentariis §. 355.

11. *Oleosa, acria &c.* Videantur illa, quæ de his dicta sunt in Commentariis §. 376. & 390. Similia enim acerrima sæpe cum sint, & tenacitate oleosa pertinacissime hæreant partibus, quibus applicantur, gangrænâ producere poterunt, licet nulla inflammatio adfuerit; longe citius autem, si inflammatis partibus talia inungantur. In nobili foemina *Celeberrimus Boerhaavius* tristem talem casum vidit. Laborabat paralyti cruris femorisque dextri: cumque præscriptum ipsi fuisset linimentum ex Galbano Paracelsi oleo cornu cervi, & similibus stimulantibus acrioribus, ut leviter pars inungeretur; illa lentæ curæ pertaxa maxima copia hoc linimentum applicuit, & deinde linteo cerato undique par-

partem texit, ne remedii vis exspiraret. Cum autem obtusior sensus in parte affecta adesset, illaque dolorem perceptum spe subitæ curationis contemneret, sequenti die totum femur & crus Gangrænâ correptum inveniebantur. Unde patet, quam periculosus sæpe sit usus oleosorum & acrium simul, si imprudenter applicentur.

12. *Decubitus.* Frequentissima hæc gangrænâ causa est: dum enim decumbimus, totum corporis pondus paucis tantum locis sustinetur, unde a compressis vasibus inflammatio & levis dolor oriatur, mutato situ corporis statim evanida. Hinc homines etiam sanissimi, dum dormiunt, corporis posituram subinde mutant, sicque facile hoc præcaveatur. Ubi vero in morbis dolentissimis, arthritide, podagra & similibus, coguntur ægri jacere immobiles, cum a minimo corporis motu hæc tormenta immantur augeantur; compressis arteriis venisque in illis partibus, quibus corporis pondus incumbit, suffocatur omnis vitalis motus, & Gangrænâ fit. Nunquam tamen frequentius, nunquam citius, ab hac causa Gangrænâ nascitur, quam in morbis acutis, in quibus sæpe oritur illa *dyssæntia*, qua levem dolorem & molestiam in partibus, a decubitu compressis, minime sentiunt ægri, tuncque simul projectis viribus dorso incumbere solent. Sed (uti dicitur fuit in Commentariis §. 112. n. 4. ubi de obstructionis causis agebatur) homine sic horizontaliter decumbente, lectus semper in medio comprimitur, superior & inferior assurgit, unde totum corporis pondus ossi sacro & coccygis imprimis ferè innititur, quod solis integumentis & pauca pinguedine tectum est. Partes ergo molles his ossibus impositæ valida hac pressione omni vitalium humorum influxu & effluxu privantur, & moriuntur citissime; imo & ipsa hæc ossa corrumpuntur: unde postea difficillimæ curationis tædia affligunt miseros hos homines, si a periculosos illis morbis evaserint. Ut præcaveant omnia hæc mala, sola mutatio situs corporis sufficit: si enim sexies v. g. tantum nycthemeri spatio liberentur hac pressione corporis incumbentes partes affectæ, explicabuntur ab humoribus impulsis vasa, & redibit vita. Deinde curatur, ut nudo corpore mollissima alutæ incumbant, qua nihil pulchrius est in hoc casu. Ubi autem fecerit Epidermis, & levis excoarctio facta fuerit, tegitur locus Emplastro diapompholygos vel simili, cui cerussa vel lapidis calaminaris tenuissimum pulvis inspergitur. Si jam ob summam ægri debilitatem, vel aliam quamcumque causam, vix possibile sit situm corporis toties mutare; tunc vel loris suspensum tenetur corpus, vel annulus ex stramine convolutus, mollissima alutæ obductus corpori supponitur ita, ut partes, pro quibus metuitur, ab omni compressione liberentur. Non potest ergo satis inculcari Medicis, ut semper de Gangrænâ a decubitu nascitura cogitent, ubi in morbis acutis hebetes & semisopitos quasi ægros vident; paucarum enim sæpe horarum spatium circa coccygis os omnia corrumpuntur. Sed non tantum hic loci, verum & circa scapulas, ischii ossis tubera, femoris ossis tronchanteres majores, imo & circa ipsas vertebrarum spinas in emaciatis homine, a decubitu gangrænâ natam vidi. Quanta sæpe mala fiant, dum in fracturis curandis Chirurgi ægorum querelas vilipendunt, neque situm partis mutant, dicitur fuit in Commentariis §. 354. Et de pessimarum

Tom. II.

fracturarum curatione agens *Hippocrates* sequens monitum habet (f): *Recordandum est, quod loca illa, in eodem situ longo tempore jacentia, excoarctationes curatu difficillimas faciunt.* Utus fuit hic vocabulo *εξορραξια*, quod excoarctationes, attritus, intertrigines significat, & optime quidem: Dum enim incipit pars quadam corporis a decubitu male affici, oritur macula rubra, paulo post cuticulam quasi detrita abscedit, & dum leve malum credunt minus periti, paucis horis postea macula nigra pessimam mortificationem indicat.

13. *Hernie suffocate & clausæ.* Quamvis herniæ nomen diversissimis soleat tribui morbis, uti v. g. dum tunica testem ambientes, vel & ipsum scrotum extravasata lymphâ replentur, hernia aquosa dicitur: si venæ in spermatico funiculo in varices intumuerint, hernia varicosa dicitur: si testis in scirrhum induruerit, vel aliquando in fungosam massam miro modo excreverit, hernia carnea dicitur. &c. hoc tamen in loco intelliguntur illæ herniæ, quæ a contentis abdomine partibus, per dilatatum vel ruptum peritonæum exeuntibus ex cavo abdominis, fiunt. Cum autem intestina, a mesenterio pendula, & omentum quasi fluctent in abdomine; hinc præ cæteris omentum vel intestina per dilatatum, vel ruptum, peritonæum solent exire.

Dicitur autem fuit in Commentariis §. 307. in omni abdominis ambitu hernias posse nasci, & alias partes, præter intestina vel omentum, sic aliquando ex cavo abdominis elabi: omnium tamen frequentissima sunt herniæ, quæ a dilatato peritonæo per umbilicum, vel in inguine per annulos musculorum abdominalium, exeunte fiunt. Umbilicales tunc vel inguinales herniæ solent vocari; quæ postremæ, si in scrotum usque delabuntur, scrotales; si vero versus femora tendant, uti in foeminis frequenter fit, femorales dicuntur. Si jam v. g. per annulos musculorum abdominalium dilatatum peritonæum una cum intestini parte exiverit, patet facile, in ipsis his annulis hæreere intestini fistulam duplicatam (nisi raris in casibus pars intestini mesenterio opposita, sensim dilatata, per annulos abdominales exiverit in appendicem sensim longiorem factam mutata (g).) Motu ergo peristaltico chylus & reliqua, cavo intestinalis fistulæ contenta, huc pelli debent, & sæpe redire inde nequeunt, dum in angustiis annuli abdominalis intestinum comprimitur. Idem a flatibus intestinum elapsum replentibus fieri poterit. Vocatur talis hernia tunc suffocata & clausa, quia nec elapsum intestinum, nec contenta ejus cavo, in abdomen redire possunt. Summi tunc dolores oriuntur, motus peristalticus turbatur, vomitus fit, singultus &c. & paucarum sæpe horarum spatium intestinum sic strangulatum gangrænescit: imo, quod magis mirum videtur, robustissimus homo sic subito moritur. Post summos enim cruciatus subito omnis dolor cessat, dumque miseri omnia in vado esse credunt, pereunt. Peritos tamen Medicos vel Chirurgos non facile decipient fallaces illæ induciæ, cum extremorum frigus, facies cadaverosa, & frigidus sudor, lividusque sæpe corrupti intestini per integumenta pelliculis color, mortem instare satis doceant. Ex cognita hæc fabrica corporis non facile mihi videtur explicari posse, quare herniam suffocatam & clausam cito adeo mors sequatur sæpe: observationes quidem Chirurgicæ & Medicæ docuerunt,

E 3 ner-

(b) Georg. Lib. I. versu 92. 93.

(c) De la Motte Traité complet de Chirurg. T. III. p. 383.

(d) Hildanus de Gangrænâ & Sphacelo c. 4. p. 774.

(e) Decur. 2. ann. 3. p. 145. ann. 4. p. 203.

(f) De Fractur. Chart. T. XII. p. 245. (g) Académ. des Sciences l'ann. 1700. 1701. 1703.

nervos abdominales mirum habere imperium in vitales functiones ipsas. Sic in Commentariis §. 170. n. 3. ex *Ruyfchii* observatis notatum fuit, vulnus abdomini inflicum, quod mesenterium læserat, post diros cruciatus paucis lethale fuisse, licet in cadavere non inveniretur in ulla alia parte læsio alicujus momenti: tamen in vulnerum abdominis historia ex optimorum auctorum observatis constat, ingentis longitudinis frustra resecta fuisse, vel sponte separata ex tubo intestinali, vita tamen manente: Patuit ibidem, consui posse lacera intestina, imo & mesenterium filo trajectum ad vulneris abdominalis aperturam adduci, ut bina extrema intestinali læsi contigua redderentur, & concreverent inter se. In tali casu, ubi ab hernia suffocata Gangræna metuitur, audacissima Venæ sectione sic debilitatus æger est, ut inflammatio hic nata careat urgente motu vitali; deinde narcotica dentur parva dosi simul, sed quavis octava horæ parte, donec in-

§. 423. 2. **Q**UÆ liquida acunt, ut vascula exedant, destruantque, ut *z.* stagnatio clausi & calidi humoris diuturna, unde acrimonia (8c.), corrosio, hinc cruor in aneurismate, pus in abscessu, aqua in cranio, thorace, abdomine, scroto &c. contusa & effusa in læsi. *β.* mala, morbosa, acris temperies in toto peccans, & locum alluens; ut lymphæ diu fluens circa loca tendinosa, ichor cancri, fluor dysentericus, fluor hydropicus, materiæ febrilis, pestilentis, variolosæ, scorbuticæ fluxus ad carnem, imprimis ad gingivas.

Sanguis noster, & omnes inde secreti humores, (si forte bilem & urinam exceperis, in quibus tamen stagnando acrimonia vel nascitur, vel saltem plurimum augetur) blandi adeo sunt in sanitate, ut nec oculo instillati, nec crudo vulnere applicati, ullum dolorem faciant; hoc autem requirebatur, ut rapido fati motu per tenerrima vasa humores fluere possent. Si ergo a quacumque causa liquidis nostris major concilietur acrimonia, destruentur vasa, atque sic impediatur vitalis influxus & effluxus humorum, adeoque nascetur Gangræna. Unde in §. 388. humorum acrimonia merito recensetur inter causas, quæ inflammationem in Gangrænam tendere faciunt. Præcipuæ talis acrimoniæ, in liquidis nostris nata, causæ sunt sequentes.

α. Stagnatio &c. Demonstratum fuit in Commentariis §. 80. liquida humana, etiam in corpore sanissimo, sola quiete & calore sponte in putredinem vergere; imo & omnia alimenta assumpta, quamvis ex propria indole ab omni putredine aliena fuerint, viginti horarum spatio in corpore nostro sic mutari, ut similem naturam adipiscantur. Sanus homo, aquis submersus, paucis diebus putrescit totus, a simplici stagnatione liquidorum, & calore aeris communis. Calor autem major hanc degenerationem in putredinem auget in nostris humoribus, nisi tantus fuerit, ut exsiccatione difflet humidum, & reliqua exsiccat. Sic in aere calidissimo, & siccissimo simul, non putrescunt animalium carnes tam cito; imo sæpe penitus exsiccatæ ab omni putredine servantur; in aere autem calido, & humido simul, putrescunt quam citissime. Præterea observatur, si nullus detur aeri accessus ad stagnantes humores, eosdem diu ab omni putredine immunes servari posse. Ob hanc causam stagnatio & calidi humoris diuturna in textu habetur.

β. Cruor in aneurismate. Videantur illa, quæ dicta sunt in Commentariis §. 112. n. 1. & §. 176. ibi enim constat ex fidelissimis observatis, cruorem in dilatata arteriâ sacco stagnantem, tantam acquisivisse acrimoniam, ut non tantum partes molles

duciæ fiant: mollissimis interim fomentis foveatur hernia, clysmata ex similibus parata injiciantur omni hora; & tentetur reductio: quæ si his obtineri nequeat, sola discissio integumentorum abdominalium omnium & peritonæi superest, ut strangulatum intestinum liberetur, & in abdominis cavum revolvi possit; de qua re videantur Commentaria §. 316. Ubi autem gangræna jam occupavit herniam suffocata, plerumque cita mors sequitur; vel, si evaserint tales ægri, separata parte corrupta tubi intestinalis, extremum superius aperturæ affigendum est, ne fœces in cavum abdominis delabi possint. Tuncque tota vita in hoc loco anus artificialis manet, nisi rara fortuna intestini extrema iterum sic concreverint inter se, ut continua maneat intestinalis fistula a ventriculo ad anum usque. Miri tales casus in Commentariis §. 317. habentur, quibus probatur, talem concretionem possibilem esse.

corrumperet, sed etiam solida ossa destrueret omnino.

γ. Pus in abscessu. Videantur Commentaria §. 406. *δ.* Aqua in cranio, thorace, abdomine, scroto &c. In cavis corporis majoribus & minoribus aquam accumulari posse, quotidianis observatis constat; sive hoc fiat ruptis vasibus lymphaticis, contentam lympham effundentibus; sive, dum exhalans ros in cavum corporis a venulis bibulis non resorbetur. Quamdiu autem nullus aer accedit, diu sine ulla corruptione manere potest talis aqua; tandem tamen putrescere incipit, & omnes partes rodere, quas alluit. Ubi postea de hydrope agitur, patebit ex fidelissimis observatis, omentum, hepar, lienem &c. in putrida tali aqua macerata, contabuisse penitus; imo apertis post mortem acite defunctorum cadaveribus, sæpe tetra mephitis pessime omnes adstantes affecit. Omnium frequentissime gangræna ab hac causa nascitur, quando hydrops anasarca crura & femora occupat. Cum enim frigidis semper hydropici sint, sæpe dum foco nimis assident, vel hypocaustulis suppositis pedes calefaciunt, epidermis in bullas attollitur, quibus eruptis ingens copia aquæ exit, sæpe summo cum levamine. Frequenter tamen tunc circa illas aperturas a sero præterlabente, accessu aeris jam magis acris facti, gangræna fit: distentus antea tam enormiter panniculus adiposus collabitur flaccidus, & partim ab acris sero alluente corrumpitur, partim ob vitalis influxus debilitatem moritur.

ε. Contusa & effusa in læsi. Videantur illa, quæ de his in Capitulo de Contusione dicta sunt.

ζ. Mala, morbosa &c. Stagnatione humores sanos & blandos acres posse fieri, apparuit ex modo dictis: sed accidit aliquando, sanguini & inde secretis liquidis adesse jam majorem acrimoniam, licet per vasa moveantur solita naturali lege. Verum quidem est, raro vel nunquam in sanguine ipso esse magnam acrimoniam; cito enim destruerentur tenerrima vasa: tamen quandoque quædam adesse, quæ non adeo sensibiles effectus habet, quamdiu integræ san-

sanguinis massæ mista manet: ubi vero secreta inde sunt, & in quibusdam partibus corporis collecta, tunc sæpe pessime nocet. Sic v. g. susceptum Luis Venereæ contagium, humoribus circulantibus mistum, nullum fere sui signum exhibet; ubi autem latens illud virus ad partes quasdam deponitur, illas erodit, nequidem durissimis ossibus exceptis. Si ergo acre aliquod morbosum sanguini inhærens ad loca quadam corporis deponatur, vel humores a sanguine secreti solito aciores locum quemdam diu alluant, poterunt vascula inde exedi & destrui; adeoque tollitur vitalis influxus & effluxus humorum, id est, gangræna fiet.

η. Lympha diu fluens circa loca tendinosa. Dictum fuit in Commentariis §. 163. nervorum tenorum aut tendinosorum talia vulnera, quibus pro parte tantum rescinduntur, sæpe sequi evacuationem tenuis, acris, & copiosissimi simul feri; Simulque notabatur, nunquam in talibus casibus benignam suppurationem fieri, sed sinuosas collectiones ichorosæ talis materiæ omnem pinguedinem musculus interpositam sic corrumpere, ut gangrænosa facta magnis sæpe frustis exeat; imo & ipsas tendinum vaginas pinguedinosas sic destrui; unde postea immobilitas musculorum fit, & totus membri usus sæpe perit. Ichorem vocavit *Celsus* (b) dicens: *Ichor tenuis, subalbidus, ex malo ulcere exit, maximeque ubi, nervo læso, inflammatio secuta est. Melancholia crassior est, glutinosior & subalbida, mellique albo submissilis. Fertur hoc quoque ex malis ulceribus, ubi nervi circa articulos læsi sunt, & inter hæc loca, maxime ex genibus.* Quia autem circa articulos inflicta vulnera aliquando talis ichoris effluxus comitatur, & postea articuli vicini immobilitas sæpe tota vita manet; ideo Chirurgi articulorum aquam (*Leadenwater*) vocaverunt: composito hinc nomine aptissime expressit hoc malum *Hildanus* (i) *Hydrarthron* vocans. Cumque urentis doloris sensum ægri in hoc malo percipiant, summa lymphæ effluentis acrimonia culpæ solent, licet forte a distractis lenta dilaceratione fibris nervosis, vel tendinosis, acerrimus ille doloris sensus oriatur. Interim hoc plurimum & fidelissimum observatis constat, post lymphæ talis diuturnum fluxum circa loca tendinosa gangrænam fere semper sequi; sive hoc fiat ob lymphæ fluentis acrimoniam, sive quia diluente hoc vehiculo orbus sanguis partinacissimas inflammationes facit. Integrum tractatum de *Iobove & Meliceria* habet *Hildanus*, ubi plurimi casus enarrantur, qui modo dicta confirmant.

θ. Ichor cancri. In calamitosissimo enim hoc morbo in tantum sæpe acrimoniam degenerant humores effluentes, ut lintea applicata itygis instar aquæ comburant, & vicinam cutim erodant profundissime, per quam defluunt. Sed, uti postea dicitur, non tantum in partibus externis, verum etiam in internis cancri inventi fuerunt; unde facile patet, quam horrenda mala debeant fieri, dum acre illud virus interiora corporis depascitur.

ι. Fluor dysentericus. Si v. g. cancri hepatis vel pancreatis virus in intestina deplensur continuum deponendi alvi tenesmus, cum horrendis torminibus, faciat, patet facile, sicerosis intestinis, veram Gangrænam fieri posse. Dum turgens atra bilis calore aeris, corporis motu, vel quacumque alia de-

causa, moveri incipit, dysentericæ illæ atrabilariæ sunt cum dolore intolerabili; quam sæpe brevi post Gangræna intestinorum sequitur (vide §. 1104.) & placida, omni dolore sublato, mors.

κ. Fluor hydropicus. Paulo ante in eadem hac paragrapho dictum fuit, serum hydropicorum per aperturas, casu vel & arte factas in cruribus, totum aliquando evacuari; verum simul in hoc transitu sæpe vicina his aperturis loca corrumpere: Sed observationes Medicæ docuerunt, idem illud serum quandoque, venis resorptum & humoribus circulantibus mistum, per alvum, urinas &c. exire. *Hydropicus, secundum venas aqua in alvum prorumpente, solutio fit* (k) dixit Hippocrates. Si jam mora & stagnatione aquæ illæ putrescere inceperint, antequam venis resorbeantur, augebitur hæc putredo, dum cum sanguine per vasa circumducuntur; & si per mesenterica vasa in cavum intestinorum tunc excernantur, villosa tunica intestinorum macerabitur & contabescet, dum putrida hac aqua alluitur continuo, unde putredo, gangræna, & mors ipsa toties sequuntur. Generalem hinc modo allegatæ Coacis Prænotionis sensum alio in loco magis limitavit Hippocrates (l) dicens: *Hydropi incipienti alvi profluvium aquosum superveniens, citra cruditatem, morbum solvit*; tunc enim nondum putredinis ulla metus est.

λ. Materia febrilis. Febris, uti patebit postea, quando peculiari capitulo de hac agitur, sæpe causam suam materialem, unde ortum duxit, vel a qua sustentatur, sic mutat & subigit, ut sine ulla evacuatione redeat omnium functionum integritas. Aliquando etiam latens in corpore noxium mutatur quidem per febrem, & mobile redditur; cum autem illud pergeret turbare functiones, si maneret, expellitur de corpore; vel per abscessum deponitur ad quadam corporis loca. Nec refert, an illud, quod sic abscedit, præexistit ante febrem, an vero natum fuerit in corpore illo tempore, quo febris adfuit: utroque enim in casu materia febrilis vocatur. Ubi ergo materia hæc febrilis per abscessum deponitur ad quadam corporis loca, non Erysipelata, Phlegmonas, & Suppurationes facit, sed aliquando subito vitam omnem in parte suffocat, unde Gangræna & Sphacelus quam celerrime oriuntur.

Alia occasione (in Commentariis §. 253.) memini mirabilis talis casus, ubi homini quinquagenario in febre acuta continua unius noctis spatio siderabatur extrema pars dextri pedis, & postea decidebat; homine tamen superstite manente: simul ac enim morbi malignitas hanc partem occupaverat, cessabat febris, & redibat reliquo corpori sanitas. In vetula septuagenaria, febre ardenti laborante, mirabatur *Tulpius* (m), quod pestifer morbi humor tanto impetu brachium sinistrum invaderet, ut facti initio a commissa humeri præcipitaretur una nocte in immedicabilem sphacelum usque ad extremos digitorum apices, cum tanta protinus cutis nigredine, & tam exsiccata atræ carnis squalore, ac si integrum mensum expositum fuisset retorrido urentis solis æstui. Simile infortunium & in alia muliere se vidisse asserit; & apud alios Observatores plures tales casus habentur. Observaverat & Hippocrates, in morbis aliquando iactura partis cuiusdam corporis vitam redimi, unde sequens monitum

(b) Lib. V. c. 26. n. 20. pag. 288.

(i) De Ichore & Meliceria c. 3. pag. 837.

(k) In Coacis Prænot. n. 461. Charter. Tom. VIII. pag. 879.

(l) Num. 457. ibid. pag. 838.

(m) Obsev. Med. Lib. III. c. 48. pag. 254.